

Комар Т. В. доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8957-0971>

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування готовності до професійної діяльності психолога розглядається у взаємозв'язку із гендерною самоідентифікацією, що здійснюється в умовах міжособистісної взаємодії студентства, яка спрямована на становлення певного типу поведінки в різноманітних ситуаціях спілкування, на безконфліктну взаємодію, а саме на шляхи поведінки у ній задля досягнення конструктивного результату у соціальній та професійній діяльності відповідно до схильностей особистості, вимог до сучасного професіонала.

Ключові слова: гендер; гендерна ідентифікація; гендерна поведінка; студенти; міжособистісна взаємодія; професійна діяльність.

Вступ. Необхідність дослідження студентства як суб'єкту професійного самовизначення в ситуації гендерної поведінки в конструктивній та конфліктній взаємодії пояснюється декількома чинниками. До головних ознак, що диференціюють студентство від інших соціальних груп, варто виокремити активне осмислення сенсу життя, прагнення до нових ідей та соціальних перетворень, активну соціальну взаємодію. В даний період активного усвідомлення людиною своєї особистості, відбувається становлення певного типу поведінки в різноманітних ситуаціях спілкування, відтак особистість звертає увагу на конфліктну взаємодію, а саме на шляхи поведінки у ній задля досягнення конструктивного результату. Вплив на поведінку особистості в конфлікті становлять різноманітні особистісні якості характеру, які в свою чергу мають зв'язок з гендерною самоідентифікацією. Несхожість в характеристиках чоловіків і жінок, обумовлена як біологічними, так і соціальними чинниками, привела до використання різних термінів, що позначають цю диференціацію, «стать» та «гендер».

Мета дослідження - дослідження особливостей гендерної поведінки студентства в конфліктній взаємодії.

Теоретичне підґрунтя. Вивчення та аналіз проблеми гендерних ролей та стереотипів, гендерної ідентифікації, досліджували такі вчені, як: С. Бем, П. Бергер, О. Вороніна, Е. Гідденс, Т. Говорун, О. Кікінежді, Т. Лукман, І. Клецина, Н. Радіна, Н. Лавриненко, М. Палуді, О. Плетка, Т. Мельник, О. Скар. Б. Ананьев, Г. Андреева, Б. Ломов, М. Обозов описали проблеми природи міжособистісної взаємодії, типів, стилів та стратегій міжособистісної взаємодії.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз, синтез, узагальнення; емпіричні методи: методика К. Томаса адаптація Н. Гришиної «Стиль поведінки в конфлікті», методика С. Бем «Дослідження маскуліності-фемінності особистості», методика Н. Романової «Малюнок чоловіка та жінки», методика Р. Крісті в адаптації В. Знакова «Шкала макіавеллізму».

Результати і обговорення. Аналіз досліджень з проблеми свідчить про те, що гендерні відмінності в конфліктній поведінці виявляються вже на ранніх етапах соціалізації. Так, дівчата частіше усвідомлюють конфліктну ситуацію, а хлопці – ініціюють конфлікт, до завершення конфлікту частіше прагнуть дівчата. У постконфліктній взаємодії «відхідливість» більш властива хлопцям, а

«злопам'ятність» – дівчатам. Хлопцям більш властива фізична і вербальна агресія, а дівчатам – непрямая. До помсти вдаються дівчата, до мирного вирішення конфліктів також більш схильні дівчата. Виграють конфлікти частіше хлопці. Користь від конфліктів хлопці оцінюють вище, ніж дівчата.

Поняття «гендер» означає лише систему очікувань суспільства щодо маскулінних та фемінінних ролей, тобто розглядається як соціальна характеристика чоловіків та жінок. В інших випадках гендер розуміється як різні комбінації між навколишнім середовищем і біологією, а поняття «стать» пов'язується лише з анатомічними відмінностями між чоловіками та жінками. Гендер – це соціальна стать, що обумовлює поведінку людини у суспільстві, і те, як воно сприймається [2, с.4].

Гендерна ідентичність – сприйняття людиною власного Я-образу у контексті «маскулінне-фемінінне», «соціально-індивідуальне», «філогенетичне-онтогенетичне». Гендерні ролі – це очікувані установки та поведінка, які суспільство асоціює з кожною статтю. Гендерні стереотипи – це когнітивні структури, які складаються із соціально спільних характеристик чоловіків і жінок. Вони описують, що характерно для чоловіків та жінок, а також містять переконання про те, якими мають бути представники чоловічої та жіночої статі [1, с. 83].

Г. Ложкін розглядаючи міжособистісну взаємодію виділяє такі соціально-психологічні типи взаємодії [4, с.102-103]:

– співробітництво: допомога учасників взаємодії один одному в досягненні індивідуальних цілей кожного та спільних цілей сумісної діяльності;

– протиборство: спротив суб'єктів взаємодії один одному та перешкоджання досягненню індивідуальних цілей кожного;

– ухилення від взаємодії: партнери намагаються уникнути активної взаємодії;

– односпрямоване сприяння, полягає у створенні умов одним із учасників

взаємодії для досягнення цілей іншого, натомість інший учасник ухиляється від взаємодії з ним;

– односпрямована протидія, виникає при створенні одним із партнерів перешкод для досягнення цілей іншим, а той, зі свого боку, уникає взаємодії з ним;

– контрастна (чи поляризована) взаємодія: прагнення одного із учасників допомогти іншому, а інший, докладає зусиль для протидії першому (в таких випадках протидія може маскуватися в ту чи іншу форму);

– компромісна взаємодія, створюється за умов коли обидва суб'єкта взаємодії демонструють різні елементи, як сприяння, так і протидії.

Варто зазначити, що на кожному віковому етапі існують відмінності у встановленні міжособистісної взаємодії.

І. Дидин [3, с. 332–333] зазначає, що у сучасній лінгвістиці дослідження комунікативної взаємодії чоловіків та жінок у взаємозв'язку з параметрами мови є досить актуальною. Автор описує стиль спілкування чоловіків, як авторитарний: орієнтація на завищену самооцінку, самовпевненість, сконцентрованість на завданні, тенденція до стереотипів у спілкуванні. Жінки ж схильні використовувати демократичний стиль спілкування: актуалізація колективного сприйняття рішень, спонукання учасників комунікативного процесу до взаємодії, що, зі свого боку, позитивно впливає на пошук нових шляхів розв'язання проблем.

І. Дидин звертає увагу на те, що гендерні особливості спілкування чоловіків та жінок можна помітити в етикетному спілкуванні. Під час розмови жінки вдаються до відвертих поглядів у вічі співрозмовника, проте чоловікам притаманно уникати прямого погляду. Переважно жінки заводять та підтримують розмову, а чоловіки здійснюють контроль та керування її перебігом. Ще однією особливістю у спілкуванні є те, що жінки частіше, ніж чоловіки, просять вибачення, намагаються щось пояснити або з'ясувати.

Жінки потребують спілкування більше, ніж чоловіки. Зазвичай вони краще

пояснюють, ніж чоловіки. Жінки часто підвищують інтонацію в кінці речення; це часто робить їх репліку схожою на запитання чи претензію. Комунікативна мета жінки, насамперед, полягає в налагодженні та підтримці стосунків, тому вона частіше йде на компроміс, шукає гармонії та примирення.

Т. Калініченко [5, с. 51–54] описує гендерні відмінності у взаємодії чоловіків та жінок на прикладі груп. Дослідниця зазначає, що у чоловічих групах чоловіки сміються не часто. Жінки в жіночих колективах сміються частіше за чоловіків. У гетеросексуальних групах жінки не часто вдаються до прямих засобів впливу. Найчастіше вони висловлюють сумніви у власних висловлюваннях, часто повторюючи свої запитання, аби підтримати свого співрозмовника.

Також гендерні відмінності у взаємодії чоловіків та жінок виявляють при вирішенні конфліктних ситуацій. Жінки більш толерантні та готові йти на примирення задля вирішення конфліктної ситуації. Чоловіки в цій ситуації частіше вдаються до «сильних» висловлювань і прокльонів, а жінки – плачуть.

При вирішанні конфліктів чоловіки схильні проявляти стратегії суперництва та компромісу, а жінки – пристосування та співпрацю. Стратегія уникнення однаково виражена у чоловіків і жінок.

Жінки при подоланні конфліктів схильні орієнтуватися на чужу думку, тому в такій ситуації важливу роль займає й посередник. Це також пояснює той факт, що жінки частіше звертаються по допомогу до інших людей, психологів, аби зняти психологічну напругу завдяки розмові [46, с. 325–330].

Г. Ложкін і Н. Пов'якель [4, с.154] визначили специфіку поведінки у конфліктних ситуаціях у чоловічих та жіночих колективах. У чоловічих колективах конфлікти, як правило виникають на виробничому та діловому підґрунті, тоді як у жіночих колективах спричинення конфліктних ситуацій здебільшого на емоційній основі, що спричиняються різними емоційними

реакціями, коливаннями настрою, симпатією чи антипатією тощо.

Відповідно, чоловіки скеровують свою увагу на розв'язання нагальних проблем, шляхом конструктивного вирішення конфліктної ситуації. При цьому жінки більше орієнтовані на дотримання норм, правил, стандартів, ролей. Однак поведінка жінок у конфліктах з чоловіками вирізняється більшою гнучкістю.

Також існують гендерні відмінності у взаємодії дорослих під час невербальної комунікації.

Невербальна комунікація – це спілкування за допомогою міміки, рухів жестів, без використання слів. Під час даного виду комунікації усе має значення: вираз обличчя людини, її голос та навіть поза.

Г. Ложкін і Н. Пов'якель [4, с.154] визначили специфіку поведінки у конфліктних ситуаціях у чоловічих та жіночих колективах. У чоловічих колективах конфлікти, як правило виникають на виробничому та діловому підґрунті, тоді як у жіночих колективах спричинення конфліктних ситуацій здебільшого на емоційній основі, що спричиняються різними емоційними реакціями, коливаннями настрою, симпатією чи антипатією тощо.

Отже, теоретичний аналіз наукових публікацій за темою нашого дослідження виявив такі гендерні відмінності у міжособистісній взаємодії:

1) у невербальних формах комунікації, а саме: жінки краще передають та розшифровують невербальні сигнали комунікації, частіше посміхаються при взаємодії та схильні демонструвати символи ніжності та жіночності, натомість чоловіки у міжособистісній взаємодії намагаються показати свою силу та надійність

2) у конфліктних ситуаціях: чоловіки схильні проявляти стратегії суперництва та компромісу, а жінки – пристосування та співпрацю;

3) у демонстрації власної емоційності: чоловіки не воліють, щоб інші бачили їх емоції, зазвичай вони демонструють більш

егоцентричні почуття, зате жінкам властиво висловлювати почуття страху і смутку. Проте, варто зазначити, що відмінностей у здатності відчувати ці почуття майже немає.

Отже, гендерні відмінності у взаємодії дорослих проявляються завдяки вербальним та невербальним формам комунікації, у конфліктних ситуаціях та домінуючих стратегіях пошуку їх вирішення, а також при демонстрації власної емоційності представників чоловічої та жіночої статі.

Гендерні відмінності поведінки в конфлікті – особливості поведінкових проявів учасників конфлікту, що визначаються їх статевою приналежністю. Говорячи про гендерні відмінності поведінки, слід зазначити, що в сучасному суспільстві існує ряд правил, які досить часто визначають поведінку чоловіків і жінок в різних ситуаціях. На думку ряду вчених (Ш. Берн, С. Бем, Е. Гідденс, Д. Скотт, В. Шейнов), пояснення багатьох гендерних відмінностей слід шукати саме в соціальних нормах, яка приписує різні типи поведінки, які часто виявляються стереотипними. Не існує «чисто» чоловічої або жіночої особистості, кожна сторона в тій чи іншій мірі присутня в одній особистості. Проте існує чоловіча і жіноча поведінка, яку з ранніх років виховують в дитині.

Ступінь впевненості жінок у своїх силах в міжособистісному конфлікті в діловій сфері не залежить від того, якої статі їх опонент. Чоловіки ж більш впевнено поведуться в міжособистісних конфліктах в діловій сфері з опонентами своєї статі. Для жінок, на відміну від чоловіків, характерна більш виражена установка на активізація інших учасників конфлікту для реалізації своїх задумів. Чоловіки, в разі збереження своїх цілей, частіше схилиються до більш пасивному поведінці.

М. Круглова, вивчаючи стратегії поведінки при психологічного захисту, встановила, що у жінок різниця між трьома видами стратегії уникнення, агресія і миролюбність) мінімальна, в той час як у чоловіків можемо бачити або

уникнення (прагнення уникнути конфлікту), або агресія. Миролюбність у них виражено значно менше, ніж у жінок.

Деякі інші дані отримані Ю. Чуйковою, при подоланні конфліктів у чоловіків більше виражені, ніж у жінок, суперництво і особливо компроміси, а у жінок - пристосування і співпраця. Стратегія уникнення, за її даними, було висловлено у чоловіків і жінок однаково. [3, с.332-333].

Під час сварки, як зазначає І. Грошев, жінки частіше згадують старі гріхи і помилки, допущені чоловіком в минулому. Чоловіки ж більше дотримуються проблеми, через яку виникла сварка. [5, с.51-54].

Таким чином, говорячи про статево самоідентифікацію студентства, варто зазначити які її прояви виділяють, а саме це такі поняття як маскуліність та фемінність.

Наше дослідження було проведено на базі Хмельницького національного університету. Всього в експерименті взяло участь 62 студенти, з яких 32 жінки та 30 чоловіків

З метою вивчення гендерних особливостей конфліктної взаємодії, було проведено дослідження за чотирма методиками, результати яких представлені нижче.

У методиці К. Томаса, автор виділяє наступні стилі поведінки особистості в конфлікті:

1. Суперництво характеризується прагненням людини до конфронтації, вона не зацікавлена у співпраці з опонентом, та йде шляхом до вирішення конфлікту, який їй є найзручнішим, нав'язує своє вирішення проблеми.

2. Пристосування характеризується прагненням діяти спільно з опонентом, навіть не намагаючись відстоювати власні інтереси, ними просто жертвують. Важливо відмітити, що людина не ухиляється від вирішення проблеми, а діє спільно з опонентом, погоджуючись на його варіант розв'язання конфлікту.

3. Компромід характеризується як угода на основі взаємних поступок, та полягає в тому, що кожна із сторін

поступається частиною своїх інтересів, очікуючи того самого від іншої сторони. Компроміс також вимагає певних зусиль, але, на відміну від співробітництва, не дає змоги виявити всі приховані інтереси, обмеживши рішення лише тих проблем, про які опоненти вважають за потрібне говорити.

4. Уникнення характерна відсутністю прагнення у людини як до кооперації, так і до досягнення власних цілей, відповідно не співпрацює з іншими з метою вирішення проблеми або просто ухиляється від вирішення конфлікту.

5. Співпраця, коли учасники ситуації приходять до альтернативи, повністю задовольняє інтереси обох сторін. Відповідно, при ухиленні від конфлікту жодна зі сторін не досягне успіху. При таких формах поведінки, як конкуренція, пристосування і компроміс, один учасник виявляється у виграші, а інший програє або програють обоє, так як йдуть на поступки. І тільки при співробітництві обидві сторони виявляються у виграші.

Таким чином, можна припустити, що, при використанні людиною конструктивної поведінки в конфлікті, а саме стратегії співпраці, характеризується наявністю у неї впевненості у собі а також здатності до емпатії.

Наступним інструментом для здійснення дослідження нами була обрана методика С. Бем «Дослідження маскулінності-фемінності особистості», метою якої є діагностика психологічної статі особистості, в результаті чого визначається ступінь андрогінності, маскулінності та фемінності людини. Отже, маскулінність характеризується такими традиційно чоловічими рисами, як незалежність, наполегливість, домінантність, агресивність, схильність до ризику, самостійність, впевненість у собі тощо. Фемінність визначається такими типово жіночими рисами, як поступливість, м'якість, чутливість, сором'язливість, ніжність, сердечність, здатність до співчуття, співпереживання тощо. Соціальні стереотипи фемінності менше стосуються сторін особистості і успішності ділової кар'єри, а приділяється

значна увага емоційним аспектам. В особистості можуть бути на паритетних засадах представлені істотні риси як маскулінного, так і фемінного типів, що визначається як андрогінність. При цьому передбачається, що у андрогіна ці риси представлені гармонійно і взаємодоповнюваність. Вважається, що така гармонійна інтеграція маскулінних і фемінних рис підвищує адаптивні можливості андрогінного типу.

У методиці «Малюнок чоловіка та жінки» Н. Романової, предметом діагностики є вивчення гендерних установок і гендерних аттитюдів особистості. В даний час поняття «гендерні установки» розглядається як синонімічне поняттю «гендерні стереотипи». Тим часом, в психологічній науці область значення поняття «установка» дещо ширша. Під гендерними установками розуміється сформована в процесі гендерної соціалізації стійка система відносин і нахилів до своєї та протилежної статі. Гендерна установка - це системна характеристика, актуалізується як на свідомому, так і на несвідомому рівнях в системі гендерних відносин.

Під гендерним аттитюдом розуміється домінуюча гендерна позиція, орієнтація по відношенню до своєї та протилежної статі.

Виділяють наступні гендерні установки

1. Співпраця. Для таких випробуваних суб'єкти протилежної статі розглядаються не стільки в емоційному, скільки в соціальному плані, скоріше як суб'єкти діяльності. Слід зауважити, що чоловіка на таких малюнках часто зображують з символами статусу: кейс, дипломат, капелюх, елегантний одяг. Для таких випробуваних справу, кар'єра, соціальний статус - найважливіші життєві цінності. Самі вони мають високий рівень домагань, відрізняються практичністю, діловитістю, цілеспрямованістю і часто орієнтовані на матеріальні цінності.

2. Опора. «Опора». Дані тестування виявляють у таких досліджуваних м'якість, відсутність агресивності, дружелюбність. Вони мали благополучну батьківську сім'ю

з відсутніми конфліктами, стресів або серйозних ускладнень в області особистих, інтимних відносин.

3. Ізоляція. «Ізоляція». Такі малюнки зустрічаються у випробовуваних в разі розриву, краху інтимних відносин, серйозних потрясінь, які є наслідком конфлікту, стресу в області взаємовідносин статей. Дані тестування виявляють у таких досліджуваних знижений фон настрою, депресію, інтровертованість, дистанційованість.

4. Незалежність. Дані тестування виявляють у таких досліджуваних стриманість, інтровертованість, соціальну незручність, невпевненість в собі, тривожність, боязкість, скритність, егоцентризм. Зазначені риси можуть бути представлені як в повному обсязі, так і ізольовано. Однак гендерна установка «незалежність» виявляє не тільки патерн зазначених вище рис, провідним фактором в яких є параметр «невпевненість в собі», але й інший, не менш значимий фактор - «опору на себе».

5. Індиферентність. Така ситуація відображає наявність у випробовуваного слабкою статевоюрольової диференціації, недостатнього розуміння типowo чоловічого і типowo жіночого.

6. Притягання. Такі малюнки відображають велику значимість для особистості сфери гетеросексуальних стосунків і емоційну привабливість осіб протилежної статі. Дані тестування виявляють у таких досліджуваних активність, виражену сексуальну мотивацію, екстраверсію. Такого роду малюнки відображають ситуацію зацікавленості і позитивного ставлення до осіб протилежної статі, що поєднується у випробовуваного з усвідомленням наявності проблем при встановленні взаємин.

7. Агресія. Такі малюнки свідчать про неприкриту ворожості, агресії; протилежну стать представлений в якості несучого загрозу. Часто на таких малюнках чоловік і жінка зображені зверненими обличчям один до одного так само, як і в разі гендерної установки «тяжіння». В цьому випадку в наявності наявність двох різних тенденцій у

випробовуваного - ворожості, агресивності і зацікавленості, потягу.

Методика під назвою «Шкала макіавеллізм» визначає схильність до маніпулювання людьми, тобто до цілеспрямованого впливу, при цьому непомітного для об'єкта маніпулювання. Маніпулятор прагне використовувати іншого як засіб досягнення цілей або отримання вигоди. Схильні до маніпулювання особи в міжособистісних відносинах прагнуть контролювати поведінку партнера, обмежувати його свободу. Для цього вони за допомогою різних тактик, технік і прийомів створюють ситуацію, в якій об'єкт маніпулювання змушений вести себе вигідним для них чином, не маючи вибору або не усвідомлюючи його наявності.

Маніпулятор повинен володіти певними якостями. Дослідження показали, що це:

- високий рівень психічного розвитку (гнучкість, адаптивність);

- низький рівень емпатії, емоційна відстороненість від співрозмовника. Макіавеллізм як особистісна характеристика в цілому відображає невіру суб'єкта в те, що більшості людей можна довіряти, що вони альтруїстичні та незалежні.

Результати за методикою «Визначення типу поведінки особистості у конфліктній ситуації» ми можемо підсумувати, що найбільше жінок обрали стратегію співпраці та пристосування, загалом 9 осіб по обом шкалам, що становить 28% від загальної кількості досліджуваних жіночої статі. Стратегія співпраці говорить про бажання опонентів до конструктивного діалогу з врахуванням бажань обох сторін, і може свідчити про таких особистісних фемінних характеристик як емпатія, чутливість, здатність до розуміння іншої людини, та таких маскулінних як рішучість та активність (готовність прикласти зусилля до спільного вирішення проблеми), сміливість критично оцінити власну позицію, самостійність та упевненість в собі.

Порівнюючи результати досліджуваних за даною шкалою з їхніми

ж результатами за методикою С. Бем «Визначення маскулінності фемінності особистості», у 8 жінок як психологічну стать визначено андрогінність, і лише у 1 фемінність. Таким чином, можна говорити про певний взаємозв'язок гендеру з стилем поведінки в конфлікті.

Стратегію компромісу використовує 7 осіб, що становить 22% від загальної кількості досліджуваних жіночої статі, що характеризується прагненням поступитися частиною своїх інтересів, і очікуванням того ж від опонента, даний стиль не дає змоги виявити усі інтереси сторін, тому рішення до якого приходять в результаті, може бути недовготривалим. Найменше жінок обрали стратегію уникнення та суперництва (загалом 3 та 4 особи), стратегію компромісу використовує 7 осіб, чоловіки ж більшістю обрали стратегію суперництва (загалом 10 осіб), стратегію компромісу та пристосування обрали 7 осіб по обом шкалам, стратегію співпраці 4 особи та найменша кількість використовує стратегію уникнення. Таким чином, можна зробити висновок, що присутня певна відмінність між статями у стратегіях поведінки в конфлікті.

Відповідно до проведеної методики Р. Крісті в адаптації В. Знакова «Шкала макіавеллізму», що спрямована на визначення рівня схильності до маніпулювання, можна підсумувати що у більшості досліджуваних був виявлений високий рівень незалежно від статі.

За результатами методики Н. Романової «Малюнок чоловіка та жінки» можна зробити висновок, що у більшості чоловіків переважає така гендерна установка як незалежність що говорить про наявність у даних осіб такої риси, як невпевненість в собі, яка в свою чергу впливає на поведінку особистості в конфліктній взаємодії та може сприяти вибору неконструктивної стратегії поведінки. У більшості жінок переважає гендерна установка опора, що говорить про м'якість та дружелюбність таких досліджуваних, та відсутності у них схильності до агресивної поведінки. Відповідно до результатів за цією методикою можна констатувати, що у

більшості чоловіків переважає гендерний атитюд незрозумілий об'єкт, у жінок в свою чергу найбільш вираженим є гендерний атитюд романтичний об'єкт. Таким чином, можна підсумувати, що ставлення досліджуваних до протилежної статі, відрізняється в залежності від статі.

Так як метою нашою метою є дослідження гендерних особливостей конфліктної взаємодії нами була проведена методика на діагностику психологічної статі особистості,

Порівняння результатів виражених фемінних – маскулінних типів особистості за методикою С. Бем «Дослідження маскулінності-фемінності особистості» з їх результатами за методикою «Визначення типу поведінки особистості у конфліктній ситуації» нами було визначено характерних 3 маскулінних тип особистості та 3 фемінних.

Результати експериментального дослідження дають змогу переконатися, що значна частина студентів використовує неконструктивні стратегії поведінки в конфліктній взаємодії, таким чином можна говорити про необхідність проведення тренінгової програми спрямованої на вироблення конструктивної стратегії поведінки, також як ми бачимо, що маскулінні особи з вираженою маскулінністю надають перевагу стратегії суперництва, тоді як усі особи з вираженою фемінністю обирають різні стратегії поведінки, можна говорити про певну залежність даного вибору від гендерних характеристик.

Таким чином, відповідно до отриманих результатів можна зробити наступні висновки.

- Відповідно до результатів за методикою С. Бем з 62 досліджуваних, тільки у 3 осіб було виявлено маскулінну психологічну стать, і так само у 3 фемінну, всі інші виявились андрогінами.

- Обрані стилі поведінки в конфлікти відрізнялись за гендерною ознакою, а саме особистості з маскулінною психологічною статтю обирали стратегію «суперництво», в свою чергу в фемінних не прослідковувалось якоїсь закономірності, усі особи обрали різні стратегії поведінки.

Питання психології

• За методикою Н. Романової у різних статтях були виявлені різні гендерні стереотипи та атиitudini.

• Відповідно до методики Р. Крісті високий рівень макіавеллізму був виявлений у однаково великій кількості досліджуваних обох статей

В результаті проведеної нами корекційної роботи, стратегію поведінки в конфлікті з деструктивної на конструктивну змінили 3 особи з 10.

Таким чином, відповідно до проведеного нами експериментального дослідження, можна сказати що існує певний взаємозв'язок між гендером та стилем взаємодії особистості в конфліктній взаємодії.

Висновки. Отримані результати дають можливість говорити, що студентки більш енергійні, люблять давати поради, критичні, водночас здатні бути лагідними та сором'язливими у міжособистісній взаємодії, а студенти-чоловіки схильні до

демонстрації своєї доміантності, авторитетності та лідерства; у ситуації конфлікту чоловіки схильні до укладання угоди на основі взаємних поступок, для вирішення виниклих суперечностей, а у жінок відсутні прагнення до кооперації та досягнення власних цілей.

Відповідно до виявлених особливостей були розроблені рекомендації для покращення міжособистісної взаємодії студентства, враховуючи їх гендерні особливості. Рекомендації були поділені на чотири блоки: 1) загальні рекомендації щодо врахування гендерних особливостей у міжособистісній взаємодії; 2) рекомендації щодо побудови невербальної міжособистісної взаємодії з урахуванням гендерних особливостей; 3) рекомендації щодо вирішення конфліктної ситуації; 4) загальні рекомендації для побудови здорових стосунків.

Список використаних джерел

1. Акімова Л.Н. Гендерні стереотипи і гендерна ідентичність особистості //Л. Н. Акімова // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2010. – С. 82-93.
2. Біблер С. Гендерна рівність і органи адміністрування виборів: Посібник кращих практик / С. Біблер, В. Мохан, К. Райан. – Київ: АК-ГРУП, 2014. – 82 с.
3. Дидин І. Гендерні аспекти спілкування / Дидин І.І. // *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, сьогодні* : матеріали Всеукр. наук. конф. з міжнар. участю, м. Черкаси, 22 квіт. 2021 р. – Черкаси, 2021. – С. 332–333.
4. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту : теорія та сучасна практика : навчальний посібник. – Київ, 2006. – 416 с.
5. Калініченко Т. М. Аналіз деяких відмінностей, характеристик для невербальних засобів комунікації жінок і чоловіків / Калініченко Т. М. // *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури*: матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 12–13 квіт. 2019 р. – Львів, 2019. –С. 51–54.

References

1. Akimova L.N. Henderni stereotypy i henderna identychnist osobystosti [Gender stereotypes and gender identity of the individual] /L. N. Akimova // *Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyku*. – 2010. – S. 82-93. (in Ukrainian)
2. Bibler S. Henderna rivnist i orhany administruvannia vyboriv: Posibnyk krashchykh praktyk [Gender Equality and Electoral Administration: A Guide to Best Practices] / S. Bibler, V. Mokhan, K. Raian. – Kyiv: AK-HRUP, 2014. – 82 s. (in Ukrainian)
3. Dydyn I. Henderni aspekty spilkuvannia [Gender aspects of communication] / Dydyn I.I. // *Humanitarnyi dyskurs suspilnykh problem: mynule, suchasne, sohodennia* : materialy Vseukr. nauk. konf. z mizhnar. uchastiu, m. Cherkasy, 22 kvit. 2021 r. – Cherkasy, 2021. – S. 332–333. (in Ukrainian)
4. Lozhkin H. V., Poviakel N. I. Psykholohiia konfliktu : teoriia ta suchasna praktyka : navchalnyi posibnyk. [Psychology of conflict: theory and modern practice: study guide.] – Kyiv, 2006. – 416 s. (in Ukrainian)
5. Kalinichenko T. M. Analiz deiakykh vidminnostei, kharakterystyk dlia neverbalnykh zasobiv komunikatsii zhinok i cholovikiv [Analysis of some differences, characteristics for non-verbal means of communication of women and men] / Kalinichenko T. M. // *Suchasni naukovyi doslidzhennia*

predstavnykiv filolohichnykh nauk ti yikhonii vplyv na rozvytok movy ta literatury: materialy Mizhnar. naukovo-prakt. konf., m. Lviv, 12–13 kvit. 2019 r. – Lviv, 2019. –S. 51–54. (in Ukrainian)

Summary

Komar T. *Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of Psychology and Pedagogics Department, Khmelnytskyi National University*

GENDER CHARACTERISTICS OF INTERPERSONAL INTERACTION OF PSYCHOLOGY STUDENTS AS A PREREQUISITE FOR THE FORMATION OF READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

Introduction. *The need to study studentship as a subject of professional self-determination in the situation of gender behavior in constructive and conflictual interaction is explained by several factors. Active understanding of the meaning of life, striving for new ideas and social transformations, and active social interaction are among the main features that differentiate students from other social groups.*

Purpose. *Study of the peculiarities of student gender behavior in conflict interaction.*

Methods. *Theoretical analysis, synthesis, generalization; empirical methods.*

Originality. *Therefore, gender differences in the interaction of adults are manifested due to verbal and non-verbal forms of communication, in conflict situations and dominant strategies for finding their solutions, as well as in the demonstration of one's own emotionality of male and female representatives. According to the experimental research conducted by us, it can be said that there is a certain relationship between gender and the style of personal interaction in conflict interaction.*

Conclusions. *The obtained results make it possible to say that female students are more energetic, like to give advice, critical, but at the same time are able to be gentle and shy in interpersonal interaction, while male students tend to demonstrate their dominance, authority and leadership; in a conflict situation, men are inclined to conclude an agreement based on mutual concessions to resolve the conflicts that have arisen, while women lack the desire for cooperation and achieving their own goals. In accordance with the identified features, recommendations were developed to improve the interpersonal interaction of students, taking into account their gender features. The recommendations were divided into four blocks: 1) general recommendations regarding consideration of gender characteristics in interpersonal interaction; 2) recommendations for building non-verbal interpersonal interaction taking into account gender characteristics; 3) recommendations for resolving the conflict situation; 4) general recommendations for building healthy relationships.*

Keywords: *gender; gender identification; gender behavior; students; interpersonal interaction; professional activity.*

Received/Поступила: 01.09.22.